

Professor Castberg og «rettsoppgjøret»

En skriftveksel mellom major Kjelstrup og professoren om sistnevntes foredrag

II.

Vi bringer her resten av major Kjelstrups svar, på professor Castbergs radioforedrag og hans senere forsøk på å rettferdiggjøre sine merkelige standpunkter:

Med hensyn til enkeltheter i Instituttets utredning tillater jeg meg å henlede Deres oppmerksomhet på følgende:

Ad 1) De anfører at krig eller krigstilstand er et folkerettslig begrep, og synes følgelig å betrakte dette som synonyme begreper. I alminnelig sprogbruk er det imidlertid her en vesentlig forskjell som fremgår bl. a. av at krigstilstanden av den norske regjering — forøvrig ensidig og uberettiget (jfr. brosjyrens side 36, V, 2. avsnitt *) — er hevdet å ha bestått ut i 1951, mens ordet «krig» bare kan gjelde aktiv statlig krigføring.

*) Folkeretten går der hvor den er gitt lovs kraft gjennom offisiell kuingsgjering. I følge sikker jus foran enhver fortolkning av den nasjonale lovgivning, og er eneste rettesnor når det gjelder forholdet, til andre stater. Jfr. Sikkerhetsrådets vedtak av 1/9—51, hvor der er anført at Egypt ikke kan hevde at det er «aktivt krigførende» mot Israel. En slik ensidig påstand er verdiløs, når den ikke er i samsvar med det faktiske forhold. (Professor Castberg har herom anført følgende i «Folkerett» side 41: «Nu for tiden møtes selv de mest stridende retninger i en prinsipiell anerkjennelse av det positive rettsstoff — traktater og sedvanerett — som bindende utgangspunkt i alle drøftelser av rettsspørsmål».)

At kapitulasjon som regel bare er en militær affære må medgis. Det gjaldt samtlige lokale norske kapitasjoner. Den avsluttende hovedkapitulasjon var imidlertid sam-

Major F. H. Kjelstrup

Den norske overkommando utarbeidet selv et utførlig forslag datert 24. juni 1940 til norsk-tysk militært samvirke i Nord-Norge. Dette forslag fra det norske forsvars høyeste ledelse utelukker muligheten av norsk forutsetning om fortsatt krig mot okupanten. Generalen må følgelig ha renonsert på å gjøre sitt ønskesyn gjeldende, og sluttelig ha akvisert ved det tyske syn på saken, og endog trukket for vidtgående konklusjon av dette. Den 27. juni ble det norske hovedkvarter oppløst og ledelsen

(Forts. side 8)

Representanter for den røde verdensmakt

Tysk situasjonsvurdering:

HAR EUROPA EN FREMTID?

Forsøk på en analyse av general Schubert

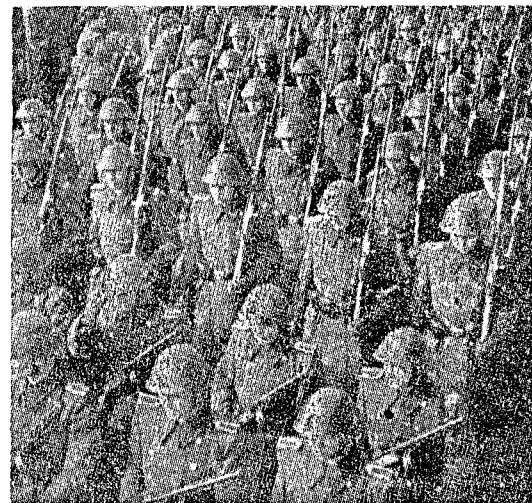
102916

På det tyske Nationalverlag er det kommet en brosjyre, i hvilken en gammel, erfaren soldat gjør det modige forsøk å foreta en objektiv analyse av Europas stilling i dag. Generalleutnant Theodor Schubert er forfatteren og brosjyren heter «Hat Europa eine Zukunft?» Vi gjengir et avsnitt av brosjyren, som også kan bestilles i FOLK OG LANDS BOKTJENESTE:

Den såkalte Europabevegelse lever vel fremdeles i en rekke foreninger og kongresser, vesentlig på økonomiske betraktninger, uten Schwung og uten ekte innhold. Et rystende eksempel på denne Europas falske ånd leverer italienerne oss i behandlingen av det vergeløse tyske Sør-Tyrol. Mens man i Roma stadig påny bekjenner seg til Aftenlandets ånd, til den europeiske frihets ånd, slår de italienske karabinier ned de tyske sørtyrrolere og presser denne herlige stripe tysk land over i rollen som kolonimråde. Og det i en tid da man i buskområder, i jungel og i urskogen gir den siste negerstamme frihet og suverenitet.

Likevel er det gamle Europas kraft fremdeles veldig. Bortsett fra dets åndelige potens — her ligger menneskehetens vugge og ikke på Russlands stepper eller Amerikas vidder — er også Vest-Europas biologiske kraft — iallfall i sammenligning med den øvrige verden — stadig betydelig.

Den vesteuropiske befolkning på 351 millioner står

Den øst-tyske folkehær marsjerer igjen

likeoverfor Sovjetsamveldet med 212 millioner og USA med 195 millioner. Vest-Europa frembringer for tiden pr. år 93 millioner tonn råstål, Sovjetsamveldet bare 60. USA produserer 90. Den årlige stenkullproduksjon i Vest-Europa beløper seg til 464 millioner tonn, Sovjetsamveldets 361, USA 395. Vest-Europa produserer årlig 470 milliarder kw elektrisitet, mot Sovjetsamveldets 264 mens USA driver det til 898. Av disse statistiske tall går det klart frem at Vesteuropa hvis det forener sine krefter også fremdeles ville fremstille den største økonomiske makt i verden.

Europaspørsmålet var alltid nær forbundet med Tyskland. Det har heller ikke endret seg idag. Takket være den gigantiske hjelp som det anti-kommunistiske Amerika under og etter den annen verdenskrig ydet Sovjetsamveldet gjennom det såkalte leie- og lånesystem, holder Sovjetsamveldet ikke bare Baltikum, Polen, Tsjekkoslovakia, Ungarn, Romania og Bulgaria fast i sin hånd, men den bitterste følge for oss er den tredobbelte sønderlemmelse av Tyskland.

Sovjetsamveldet og i særdeleshet Polen fikk de mest blomstrende tyske østprovinser i «provisorisk» forvaltning, og Mellom-Tyskland ble utlevert til det kommunistiske SED-regime.

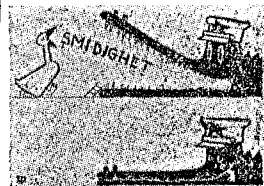
På alvor tenker ikke et menneske i Washington, London eller Paris av den grunn å legge seg ut med det østen som ikke lenger vil gi om-

radene tilbake. Man vil på vestlig side bare ikke gå ytterligere tilbake enn man allerede har gjort og tape enda flere posisjoner. Dog «å dø for Berlin» tenker man sikkert ikke på og det er også utililyet blitt sagt, særlig i London og Paris.

Nettopp dette brennpunkt Berlin er et eksempel på den vestallierte politikk, såvidt man da overhodet kan kalle det som skjer for politikk. I Potsdameravtalen av 2. august 1945 var det forutsatt å behandle Tyskland som en økonomisk enhet. I alle okkupasjonszoner skulle forholdsregler vedrørende grube-drift, industri, landbruk, lønninger, priser, rasjoner, import, eksport, valuta og bankvesen, skatt og toll, reparasjoner, transport og nyhetstjeneste være de samme.

På samme måte som i Østerrike ville man også i Tyskland, trass i de forskjellige okkupasjonszoner, sette inn, om ikke en sentralregjering, så iallfall en Wirtschaftszentrale. Denne sentrale tyske økonomiske myndighet ville automatisk ha blitt bindeleddet mellom sonene og dermed også mellom Øst og Vest.

(Forts. side 7)

Professor Castberg — —

(Forts. fra s. 5)

av grensebevoktningen som allerede fra 11. juni i realiteten var tysk (om enn kamuflert) således offisielt overtatt av okkupanten. Men først i oktober måned 1940 var avløsningen av de norske avdelinger (2 bataljoner og ett batteri) fullført.

Dette fremgår også av at den iverksatte en beslutning truffet i statsråd og av at kontakten mellom overkommandoene ble innledet ad diplomatisk vei gjennom den forsterkede Stockholmsambassade og det svenske utenriksministerium. Endelig også ved at den ble godkjent av stats-, utenriks- og forsvarsministeren.

Professor dr. W. Hubatsch hevder at «terra debellata»-tilstanden inntrådte 10/6 1940 (Brosjyrens side 62). Fra da av var Norge utenfor krigen. Statens fremtid ble avgjort mellom andre makter og på andre slagmarker, jfr. general Falkenhorsts syn, brosjyren side 15, note 1 (Generalen uttalte som vitne i Braunschweig at den norske konge, d.v.s. den norske stat, ikke hadde rett til å begynne krig igjen — Arbeiderbladet 31/7 1947).

Ad 2). Angående det tyske syn på krigstilstandsproblemet henvises til professorens anførsel i «Folkerett» side 195-196, brosjyrens side 38, note 2 («Krigen kan opphøre ved at den rent praktisk ebber ut, idet fiendtlighetene innstilles. At der da ikke avsluttes en fredstraktat kan ikke medføre at krigstilstanden ansees for å vedvare, uansett den faktiske situasjon»).

De norske offiserer hadde adgang til å være på frifot mot æresord. Tallrike brudd på æresforpliktelsen ga okkupanten moralsk og vel også folkerettslig adgang til å hindre flukten.

Angående uttrykket «totalt illegale Quislingregime» henvises til U.K.'s anførsel i I, side 223, jfr. brosjyren side 21, note 2 («Under denne synsvinkel er Rådet (Administrasjonsrådet) et ledd i den tyske administrasjon av det besatte Norge med folkerettslig hjemmel i 4. Haagkonvensjons bestemmelser i Landkrigsreglementet. Det er for så vidt den samme rettslige hjemmel som de etterfølgende kommissariske statsråder og Quislings senere regjering har»).

Ad 3). Regjeringen forsamte totalt sin plikt til å klargjøre og notifiere sitt syn på forholdet til Tyskland etter 10/6 1940, med den følge at endog overkommandoen og administrasjonsrådet har vært desorientert, jfr. brosjyrens side 19 og 23 (hvor det redegjøres nær-

mere for tiltak foretatt av disse to instanser av krigsviktig betydning og til fordel for det Tyskland en hevdet å være i krig med). Statsministeren presiserte riktignok at krigen bare varte i to måneder, jfr. brosjyrens side 24 (i radiotale fra London 25/6 1940), men har altså senere funnet dette uriktig. Regjeringen har øyensynlig opprinnelig villet kunne hevde at den ikke var Englands allierte, hvis Tyskland vant krigen, jfr. brosjyrens side 25 øverst. (I en PM fra utenriksministeren datert 11/12. september 1940, behandlet i statsråd i London 9/11 1940. Denne PM konkluderte med at en ikke burde binde seg for fast til en bestemt makt: «Vant ikke Storbritannia, hjalp det ikke med noen avtale». (U.K. II, side 40, Innst. O. IX/49, side 24). Utenriksministeren var således i september-november 1940 åpenbart ubekjent med Norges angivelig fortsatte krigføring i samband med England. En bedre og mere avslørende klarlegging av det faktiske forhold behøves ikke).

Uforenlig med påstanden om fortsatt krig er forøvrig også regjeringens telegram av 3/7 1940 om hjemsendelsen av 1. divisjon.

Mest veier imidlertid det faktiske forhold at all norsk senere deltagelse fant sted som integrering i engelsk forband, jfr. brosjyrens side 30-31.

Ad 4). Kongens rett til å erklære krig til rikets forsvar er med rette hevdet å måtte være basert ikke alene på beslutning i statsråd, men på stortingsvedtak. Stortingets siste oppdrag til regjeringen var imidlertid å søke å komme til en ordning som i Danmark, subsidiært fikk den en meget begrenset ramme for sitt virke utenfor kontakten med stortinget. Ved integreringen av de frivillige i engelsk forband unngikk regjeringen å bryte grunnlovens paragraf 25. Den hadde forøvrig hverken m.h.t. materiell eller personell adgang til aktiv krigføring, og fikk heller ikke senere sådan adgang hverken av England eller Sovjetsamveldet.

Regjeringens forsøk på «mobilisering» av nordmenn i utlandet i august 1942 førte bare til presisering av at deltagelsen var frivillig. I følge både den militære og den borgerlige straffelov (henholdsvis §§ 3 og 8) ble krigsartiklene satt ut av kraft ved demobiliseringen, jfr. også Justisdepartementets erklæring i skriv av 18/11 1946 til generaladvokaten Demobiliseringsen i 1940 ble supplert med opphevelse av forsvarrets organisasjon (Adm.rådet 4/8 1940). Da ny mobilisering

ikke har funnet sted, kan det alene av denne grunn ikke med rette hevdes å ha vært «krig i lovens forstand» som Høyesterettes kjæremålsutvalg nylig har anført i en kjennelse.

Med hensyn til den subjektive side av saken er oppgjøret også bygget på sviktende premisser, nemlig Høyesteretts påstand i den grunnleggende Haalandsdom om at det var alminnelig kjent at krigen fortsatte etter 10. juni 1940. Jfr. bilag III til U.K.s innstilling side 114, om at det ikke var en ualminnelig mening at krigen for Norges vedkommende opphørte 10/6 1940.

Denne meget vesentlige uoverstemmelse mellom konstateringen av det faktiske forhold — ved utvalgte kompetente representanter for statsmyndighetene — og Høyesteretts presedensdom for «rettsoppgjøret» skulle i seg selv alene være tilstrekkelig til å vise at det må være en nasjonal æressak å rette på dette oppgjør ved en revisjon i mulig utstrekning. I dom av 1948, Rt. s. 165, har Høyesterett selv erkjent feilen i Haalandsdommen. Dette

må sees i forbindelse med de øvrige innvendinger og tvilsmomenter som er nevnt foran, og det hele i lys av de internasjonalt anerkjente rettsprinsipper som nå foreligger presisert i U.N.s vedtak av 10/12 1948 og i Europakonvensjonen.

En revisjon med sikte på å dempe kritikken og bitterheten ville sikkert vekke bifallende oppmerksomhet i andre siviliserte stater. Men det vil neppe tjene Norges renommé i historiens dom å opprettholde myten om at det var et utall av forrædere i landet, mens regjeringen og regjeringspartiet — som her kunne bidra med et par hundre tusen — var rettslig sett ansvarsfrie.

Det ærede Institutt er formentlig nå vitende om at Europarådet f.t. studerer de foran omhandlede problemer på basis av Høyesteretts kjæremålsutvalgs brudd på domstolovens § 116 i en gjenopp-tagelsessak.

*

Det kunne i sannhet vært interessant å få «vår fremste folkerettslærde» professor Castbergs uttalelser om foranstående. Red.